

**MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII DIN REPUBLICA MOLDOVA
ACADEMIA DE MUZICĂ, TEATRU ȘI ARTE PLASTICE**

Cu drept de manuscris

C.Z.U. 780.8:780.616.433.071.4:378 (478)(043.2)
780.8:780.616.433.071.2(478)

GUZENCO IRINA

**ROLUL ACTIVITĂȚII PROFESIONISTE A CADRELOR
DIDACTICE DE LA CATEDRA PIAN SPECIAL
A CONSERVATORULUI DE STAT DIN CHIȘINĂU
DIN ANII 1944-1981 ÎN DEZVOLTAREA CULTURII MUZICALE
DIN REPUBLICA MOLDOVA**

653.01. - MUZICOLOGIE

Rezumatul tezei de doctor în studiul artelor

Chișinău, 2022

Teza a fost elaborată în cadrul Departamentului Muzicologie, Compoziție și Jazz al Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice, Chișinău, Republica Moldova

Conducător științific:

Țircunova Svetlana, doctor în studiul artelor, profesor universitar, AMTAP

Referenți oficiali:

1. **Dănilă Aurelian**, doctor habilitat, profesor, AȘM
2. **Bușteac-Simion Aurelia**, doctor în muzică, profesor, Universitatea Națională de Arte *G. Enescu*, Iași, România

Componența Consiliului științific specializat:

1. **Ghilaș Victor**, președinte, doctor habilitat în studiul artelor, cercetător științific principal, IPC
2. **Rojnoveanu Angela**, secretar, doctor în studiul artelor, conferențiar universitar, AMTAP
3. **Mironenco Elena**, doctor habilitat în studiul artelor, profesor universitar, AMTAP
4. **Melnic Victoria**, doctor în studiul artelor, profesor universitar, AMTAP
5. **Berezovicova Tatiana**, doctor în studiul artelor, profesor universitar, AMTAP
6. **Tetelea Margarita**, doctor în pedagogie, conferențiar universitar, UPSB A. *Russo*
7. **Hatipova Inna**, doctor în studiul artelor, profesor universitar, AMTAP

Susținerea va avea loc la „4” aprilie 2022, la ora 11, în ședința Consiliului științific specializat D 653.01.-21-63 din cadrul AMTAP, abilitat cu dreptul de organizare a susținerilor tezelor de doctor în studiul artelor și culturologie (Chișinău, str. A. Mateevici, 87, sala 49).

Teza de doctor și rezumatul pot fi consultate la Biblioteca Națională a Republicii Moldova (Chișinău, str. 31 August 1989, 78A), la Biblioteca Academiei de Științe a Moldovei (Chișinău, str. Academiei 5A), la biblioteca Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice (Chișinău, str. A. Mateevici, 87), cât și pe site-ul C.N.A.A. (www.cnaa.md).

Referatul a fost expediat la „___”, _____ 2022

Secretarul științific al Consiliului științific specializat

Rojnoveanu Angela, doctor în studiul artelor, conferențiar universitar _____

Conducător științific:

Țircunova Svetlana, doctor în studiul artelor, profesor universitar _____

Autor:

Guzenco Irina _____

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea temei cercetării. Catedra *Pian special* este una dintre cele mai importante unități structurale ale Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice (AMTAP), instituție succesoare a Conservatorului Moldovenesc de Stat (1940), a Institutului de Arte din Moldova (1963), a Conservatorului Moldovenesc de Stat (1984), a Academiei de Muzică (1993), a Universității de Arte (1999)¹. Colectivul didactic al catedrei se caracterizează prin profesionalism fundamental. În pleiada celor mai importanți pedagogi-pianiști, care au avut un impact major în dezvoltarea culturii muzicale naționale merită a fi menționați Iu. Guz, A. Socovnin, T. Voițehovschi, E. Zak, V. Levinzon, L. Vaverco, V. Secichin, S. Covalenco, A. Lopicus, I. Mahovici, I. Hatipov, A. Vardanean și mulți alții.

Printre discipolii catedrei se află numeroși pianiști concertiști, recunoscuți în țară și peste hotare: A. Bondureanschi, S. Covalenco, L. Stratulat, S. Forosteanii, R. Șeinfeld, M. Șramco ș.a. Un șir întreg de absolvenți ai catedrei, nu mai puțin talentați, și-au dedicat activitatea artistică măiestriei de concert: N. Catasonov, N. Cotelev, N. Cotov, A. Macari, E. Novicov, G. Piotrovski, E. Reșetnicenco, E. Rogozenco, V. Stolearciuc, H. Talmazschi, M. Teodoru, Ț. Rozental, N. Cernei ș.a. În domeniul instruirii muzicale s-au manifestat cu succes S. Benghelsdorf, A. Bondureanschi, E. Bocchis, O. Velceanschi, A. Gorodețchi, L. Jar, N. Cvasov, G. Morozov, I. Neoneta, L. Oxinoit, N. Ostașco, V. Prostacov, D. Rischin, L. Reaboșapca, T. Sviridov, I. Stolear, G. Teseoglu, E. Tușmalov, T. Țincoburov ș. a. Pedagogii catedrei au avut o contribuție importantă în dezvoltarea științei muzicale naționale, publicând articole științifice și monografii, susținând teze de doctorat, elaborând ghiduri metodice și manuale.

Profesorii catedrei au avut un rol esențial în stimularea activității componistice: numeroase creații de concert, piese pentru concursuri sau cele din repertoriul didactic pentru pian, semnate de autori autohtoni, au fost create pentru a fi interpretate de studenții și profesorii catedrei *Pian special*. Constituind o parte integrantă de importanță majoră a AMTAP, catedra *Pian special* a fost implicată în contexte istorice-culturale mai largi: în cadrul întregului sistem de instruire muzicală a țării, în structura vieții concertistice a Chișinăului, în procesul activităților științific-metodice, de cercetare și componistice din republică. Prin urmare, actualitatea cercetării realizărilor profesionale ale pedagogilor catedrei *Pian special* este dictată de importanța și valoarea acesteia în toate sferele vieții muzicale a țării.

---

¹ Întrucât procesele istorice, care reprezintă obiectul cercetării tezei, se referă la realitățile de la mijlocul secolului al XX-lea, lucrarea folosește preponderent abrevierile denumirii universității din perioadele corespunzătoare – CSCh (Conservatorul de Stat din Chișinău), ISACH (Institutul de Stat al Artelor din Chișinău). Dar, ținând cont de poziția de astăzi a instituției, este implicată și denumirea actuală – AMTAP.

În teză este analizată detaliat perioada anilor **1944-1981**. În primul rând, aceasta se caracterizează prin prezența unei baze documentare solide², în al doilea rând, există o anumită distanță istorică, necesară pentru cercetarea obiectivă a unor evenimente ce au avut loc acum jumătate de veac. În acest context, s-a creat oportunitatea de a studia istoria catedrei, reieșind din influența personală a celor doi șefi de catedră – Iu. Guz și A. Socovnin – asupra activității acesteia: data inițială (1944) este legată de primul an de lucru după război al colectivului condus de Iu. Guz, iar data finală (1981) coincide cu sfârșitul muncii de șefie a lui A. Socovnin³.

Descrierea situației în domeniul cercetării. Având în vedere rolul esențial pe care l-a avut catedra *Pian special* în dezvoltarea culturii Republicii Moldova, este paradoxal faptul că activitatea acesteia nu a fost studiată, deși astăzi resimțim mai mult ca oricând necesitatea fundamentării teoretice a realizărilor în domeniul respectiv. În cadrul unor seminare și conferințe științifice s-au discutat probleme ale metodicii predării pianului, au fost publicate materiale istorico-teoretice și metodice legate de diverse aspecte ale artei pianistice naționale. Totuși, aceste informații științifice fiind dispersate nu au fost sistematizate, astfel încât, în rezultatul analizei acestora, nu am putea reconstitui procesul evoluției istorice al catedrei *Pian special* a AMTAP, nici nu am putea aprecia importanța ei în sistemul de învățământ muzical din republică sau contribuția catedrei în arta muzicală națională.

Scopul lucrării este de a releva contribuția personalului profesoral-pedagogic al catedrei *Pian special* a Conservatorului de Stat din Chișinău (CSCh) în procesul de formare a învățământului pianistic profesionist național, în dezvoltarea interpretării concertistice și în devenirea muzicologiei naționale între anii 1944–1981.

Obiectivele cercetării:

- a sistematiza și a introduce în circuitul științific materiale de arhivă ce reflectă activitatea polivalentă a pedagogilor și studenților-pianiști din perioada vizată;
- a prezenta componența profesoral-pedagogică a catedrei din perioada anilor 1944–1981;
- a cerceta, pe plan regional-geografic, sursele profesionalismului personalului didactic al catedrei, a aprecia importanța continuității pedagogice în procesul formării disciplinei *Pian special* în Republica Moldova;

---

² Mărturiile documentare ale istoriei catedrei se caracterizează printr-un nivel diferit de conservare a informației. Ne putem crea o imagine destul de amănunțită despre perioadele de activitate ale catedrei: începătoare, de până la 1984 (când conservatorul a ieșit din componența Institutului de Stat al Artelor din Chișinău) și contemporană, de după 1999 (moment al integrării acestor instituții într-o structură unitară, intitulată Universitatea de Arte). Cercetarea etapei anilor 1984–1999 reprezintă o mare dificultate, întrucât documentele pentru acești ani lipsesc atât în arhiva AMTAP, cât și din Arhiva Națională a Republicii Moldova.

³ În anumite cazuri, în teză au fost abordate și evenimente din perioada de până în anul 1940, când a fost fondată catedra *Pian special* și a fost stabilit personalul ei didactic; același lucru se referă și la reflectarea unor evenimente de după 1981, când unii pedagogi și-au început activitatea la această catedră.

- a caracteriza procesul de studii la catedra *Pian special*, ca implementare a unor principii artistice și estetice, metode pedagogice și interpretative promovate de profesori-pianiști de vază din Republica Moldova;
- a releva contribuția unor pianiști-pedagogi remarcabili în dezvoltarea artei de interpretare la pian;
- a evalua rolul pedagogilor și studenților-pianiști în viața concertistică a Chișinăului în anii 1944–1981;
- a caracteriza elaborările metodice și cercetările științifice ale profesorilor catedrei, în contextul realizărilor muzicologiei naționale.

Metodologia cercetării a fost stabilită în baza sintezei unor abordări utilizate în teză și a aplicării unor metode corespunzătoare de cercetare. Tratarea obiectivă a condiționat cercetarea bazată pe documente factologice, perspectiva istorică și cea socioculturală de investigare se manifestă prin studierea problemei în cadrul tendințelor culturale generale și al realizărilor din perioada respectivă, iar abordarea teoretică rezidă în tratarea sistemică-structurală a obiectului de cercetare. Metodele utilizate în examinarea problemei au inclus analiza, sinteza, inducția, deducția, comparația și altele. La stadiul asimilării empirice a materialului au fost utilizate rezultatele convorbirilor personale cu pedagogii și absolvenții catedrei *Pian special*, cu rudele și elevii muzicienilor care au activat anterior în cadrul catedrei.

Noutatea științifică și originalitatea tezei constă în faptul că pentru prima dată a fost reliefat rolul catedrei *Pian special* în cultura muzicală din Republica Moldova, fiind analizată componența personalului catedrei, organizarea procesului didactic, activitatea concertistică interpretativă și științifico-metodică din perioada anilor 1944–1981 și fiind introduse în circuitul științific multe documente de arhivă. **Originalitatea** tezei este determinată de sinteza abordărilor muzicologică și culturologică a problemei propuse spre cercetare.

Rezultatele obținute aduc o contribuție la soluționarea problemei științifice importante ce constă în crearea unui tablou complex al activității multilaterale a profesorilor și studenților catedrei *Pian special* a CSCh în perioada anilor 1944–1981, fapt ce contribuie la conștientizarea teoretică a procesului de dezvoltare a artei pianistice din Republica Moldova și completează lacunele în studierea istoriei culturii muzicale naționale.

Importanța teoretică a tezei constă în fundamentarea unor căi de dezvoltare a artei pianistice în Republica Moldova, fapt ce permite evaluarea activității catedrei *Pian special* din anii 1944–1981 din perspectiva contemporaneității.

Importanța practică a tezei. Materialele cercetării pot fi utilizate în predarea/învățarea disciplinelor *Istoria muzicii naționale*, *Istoria artei interpretative*, *Metodica predării pianului*,

Instrument și citire la prima vedere, Duet de pian. Rezultatele științifice prezintă interes pentru cercetători, critici muzicali, pianiști-pedagogi, studenți și interpreți-concertiști.

Principalele rezultate științifice prezentate spre susținere:

1. În perioada anilor 1944–1981, catedra *Pian special* a fost una dintre structurile principale ale Conservatorului de Stat din Chișinău, componența ei se caracteriza printr-o înaltă măiestrie profesionistă.

2. Sinteza lucrului pedagogic, interpretativ-concertistic și științifico-metodic al pedagogilor catedrei a asigurat desfășurarea cu succes a tuturor acestor activități.

3. Realizările profesionale ale catedrei au influențat întregul sistem de instruire muzicală al țării, contribuind și la formarea unui înalt nivel de cultură generală a cetățenilor.

Aplicarea rezultatelor științifice. Materialele tezei au fost aprobate în cadrul unor conferințe științifico-practice ale profesorilor și doctoranzilor AMTAP, fiind reflectate în publicațiile științifice.

Aprobarea rezultatelor cercetării. Teza a fost discutată la ședințele departamentului *Muzicologie, compoziție și jazz* (21.04.2021), a Seminarului Științific de Profil la specialitatea 653.01. Muzicologie (30.06.2021) și a fost recomandată spre susținere.

Publicațiile la tema tezei. Autorul a publicat 8 articole în ediții științifice specializate din Republica Moldova și 1 monografie, 7 dintre acestea – în ediții recomandate de Agenția Națională de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare.

Volumul și structura tezei. Teza conține 142 pagini ale textului de bază, care include o introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, lista bibliografică din 281 titluri, 8 anexe.

Cuvinte-cheie: Conservatorul de Stat din Chișinău, catedra *Pian special*, interpretare pianistică, pedagogie pianistică, activitate științifico-metodică.

CONȚINUTUL TEZEI

Introducerea conține informații despre actualitatea și importanța temei cercetării, scopul și obiectivele lucrării, noutatea științifică, utilizarea teoretică și practică a rezultatelor obținute, aprobarea materialelor tezei.

Capitolul 1. Bazele metodologice ale cercetării contribuției profesorilor catedrei *Pian special* a CSCh la dezvoltarea culturii muzicale din Republica Moldova. Cercetarea procesului de formare și dezvoltare a catedrei *Pian special*, ca unitate structurală a unei instituții superioare de învățământ muzical din Moldova, este bazată pe sistematizarea și analiza unor materiale diverse ce țin de două direcții. Prima dintre acestea dezvăluie istoria formării și dezvoltării componenței profesionale și a contingentului studenților catedrei, cea de-a doua

caracterizează principiile metodice ale interpretării și pedagogiei pianistice, implementate de profesorii catedrei. Reieșind din acestea, materialul capitolului include două compartimente corespunzătoare. **Compartimentul 1.1. Publicațiile muzicologice și datele de arhivă ca sursă pentru studierea evoluției învățământului pianistic profesional și a interpretării concertistice în Republica Moldova** este dedicat tratării științifice a articolelor și cărților ce reflectă realizările artistice ale unor profesori-pianiști remarcabili, oferă posibilitatea de a identifica premisele istorice ale formării și dezvoltării cu succes a colectivului catedrei, de a înțelege principalele tendințe ale evoluției profesionale a învățământului pianistic de nivel universitar profesional. Ne referim la lucrări semnate de autorii A. Boldur, B. Kotlearov, S. Buzilă, G. Ciaicovschi-Mereșanu, A. Sofronov, E. Chișca, N. Grosul-Voițehovschi, V. Stoianov, L. Reaboșapca, I. Stolear, S. Pojar, V. Axionov, T. Berezovicov ș. a. La acestea se adaugă pagini din periodica apărută în diferiți ani, după care putem să ne formăm o opinie despre viața concertistică a conservatorului, realizările studenților la diverse concursuri și despre repertoriul interpretat de aceștia.

Informațiile din publicațiile amintite sunt completate prin documente ce se păstrează în arhivele AMTAP și ANRM. Analiza tuturor acestor surse permite ”restaurarea” celor mai importante evenimente din viața catedrei, cercetarea cu precizie documentară a etapelor evoluției ei și a căilor complexe de devenire ale acesteia.

Compartimentul 1.2. Principiile metodice ale pianiștilor de la CSCh în procesul de predare a disciplinei *Pian special*: aspect istoric. Principiile pedagogiei pianistice abordate de profesorii catedrei *Pian special* a AMTAP s-au axat pe surse metodice diverse, ce pot fi caracterizate în funcție de tradițiile culturale ale regiunilor în care s-au format. ”Purtători” ai acestor surse au fost profesorii și îndrumătorii pianiștilor autohtoni.

Pe plan istoric, prima dintre aceste ”surse” a fost tradiția pedagogiei pianistice occidentale, legată de numele lui K. Barth, L. Godowsky, F. Musicescu și R. Lorenzoni. Acești muzicieni au avut influențe asupra lui Iu. Guz (L. Godowsky, K. Barth), A. Stadnițchi și T. Voițehovschi (F. Musicescu), E. Revzo (R. Lorenzoni).

Printre alte ”surse” pedagogice ale școlii pianistice autohtone se numără arta de interpretare pianistică est-europeană, legată de personalitățile unor muzicieni din Petersburg și Moscova: G. Axelrod, M. Barinov, D. Bașkirov, F. Blumenfeld, L. Ghinzburg, A. Goldenweiser, T. Gutman, S. Dorenski, V. Drozdov, A. Esipov, Y. Zak, K. Kipp, J. Lalewicz, J. Miłstein, C. Mihailov, V. Natanson, L. Nikolaev, V. Razumovski, B. Reingbald, L. Roșcin, P. Serebreakov, V. Sofronițki, M. Starkov, M. Fiodorov, J. Flier, A. Șațkes.

Inițial, s-a resimțit rolul deosebit al principiilor metodice ale pianiștilor din Petersburg, experimentate în propria practică artistică și transmise generațiilor viitoare de pedagogii

A. Stadnițchi (M. Barinov), Iu. Guz (J. Lalewicz, M. Barinov), L. Volschi (V. Drozdov), C. Fainștein (F. Blumenfeld, A. Esipov), A. Socovnin (L. Nikolaev, P. Serebreakov), E. Zak (V. Razumovski), S. Covalenco (P. Serebreakov).

Treptat, a crescut influența pianiștilor de la conservatorul moscovit, recunoscut ca lider în instruirea muzicală din URSS: aceasta s-a manifestat în clasele lui A. Danilciuc-Gnatiuc (K. Kipp), O. Jucova (A. Goldenweiser, V. Sofronițki), E. Zak (Y. Milștein), V. Govorov și S. Beseadînschi (V. Natanson), P. Ciuclin (Y. Zak), A. Miroșnicov (G. Axelrod, A. Șașkes), A. Bondureanschi (D. Bașkirov), M. Zelțer (Y. Flier), L. Stratulat (S. Dorenski), R. Șeinfled (M. Fiodorov).

Nu putem subaprecia importanța tradiției pianistice din Odesa, reprezentată prin B. Reingbald, A. Starkov și L. Ghinzburg. Rolul primelor două pianiste apare în evidență în caracterizarea activității profesorilor L. Vaverco și V. Levinzon, titulari ai catedrei pe parcursul unei perioade de aproape jumătate de veac. L. Ghinzburg a influențat formarea personalității lui P. Ciuclin.

Compartimentul 1.3. Concluzii la capitolul 1. Analiza nivelului de studiere a problemelor propuse spre cercetare și soluționate în lucrarea de doctorat, permite formularea unor concluzii și anume:

În știința despre muzică, în publicistică și în fondurile de arhivă există un important volum de informații ce vizează tema cercetării. Publicațiile dedicate istoriei culturii, artei și învățământului muzical din Republica Moldova conțin materiale pentru caracterizarea obiectului de cercetare atât pe plan obiectiv cât și pe plan istoric general. Informațiile preluate din convorbirile personale ale autorului tezei cu pianiștii de la AMTAP, amintirile și memoriile lor relevă un caracter mai subiectiv al soluționării problemei. Studiarea principiilor metodice ale profesorilor catedrei *Pian special*, cristalizate în procesul educației lor muzicale în cadrul conservatoarelor occidentale și ale celor din Europa de Est, utilizate în propria lor activitate concertistică-interpretativă și didactico-metodică permite cercetarea aprofundată a problemei din punctul de vedere muzicologic. Sinteza acestor abordări și generalizarea informațiilor din domeniile respective contribuie la evidențierea contribuțiilor aduse de personalul profesoral-pedagogic al catedrei *Pian special* a CSCh la arta muzicală națională din perioada vizată.

Lucrările muzicologice și documentele de arhivă ce reflectă istoria artei muzicale (și, în special, a celei pianistice) din Republica Moldova conțin informații disparate despre funcționarea catedrei *Pian special*; despre creația unor pianști-pedagogi remarcabili care au activat la Conservatorul de Stat din Chișinău: L. Vaverco, Iu. Guz, V. Levinzon, E. Revzo, A. Socovnin ș. a.; despre viziunile ideatice și artistice, principiile metodice ale îndrumătorilor acestora:

M. Barinov, F. Blumenfeld, L. Godowsky, A. Goldenweiser, A. Esipov, Y. Zak, J. Miłstein, F. Musicescu, V. Natanson, L. Nikolaev, V. Razumovski, B. Reingbald, P. Serebreakov, V. Sofronițki, J. Flier ș. a. Sistematizarea acestor materiale dispersate reprezintă baza metodologică pentru analiza activității pedagogice, interpretative și științifico-metodice a pedagogilor-pianiști ai AMTAP.

Etapele evoluției istorice a catedrei *Pian special* sunt restaurate în baza unor diverse documente. Un grup separat îl constituie procesele verbale ale ședințelor consiliului și ale catedrei, dările de seamă anuale, rapoartele statistice și financiare, ordinele și decretele ministerului și ale Comitetului pentru studii superioare al URSS, cererile și notificările profesorilor, orarul lecțiilor din diferiți ani, stenogramele lecțiilor ș.a. Un mare volum de informații îl oferă lucrările științifico-metodice ale profesorilor instituției: ghiduri de studiu, note muzicale, transcripții, programe de curs, analize interpretative, articole științifice, elaborări metodice, rapoarte și alte manuscrise. Interpretarea culturologică și muzicologică a mărturiilor de colaborare artistică a pianiștilor (pedagogi și studenți) din veriga învățământului muzical superior al Republicii Moldova completează și corectează panorama prezentată. În concluzie, a fost reconstituită ”biografia” documentată a catedrei *Pian special*, datată cu anii 1944–1981, ce reflectă tendințele tipice și reprezentative pentru acele timpuri.

Capitolul 2. Formarea potențialului pedagogic al catedrei pian special a CSCh. în procesul evoluției ei istorice. Studiarea procesului evoluției istorice a componentei didactice a catedrei pian special a CSCh. în perioada 1944–1981 este împărțită în două perioade. Prima (1944–1952) este legată de activitatea catedrei sub conducerea lui Iu. Guz. Cea de-a doua (1952–1981) – sub îndrumarea lui A. Socovnin. Din aceste considerente, capitolul este structurat în două compartimente, în care este relevat în mod progresiv rolul celor mai importanți pedagogi din perioada respectivă.

Compartimentul 2.1. Catedra *Pian special* a Conservatorului de Stat din Chișinău în perioada anilor 1944–1952 (activitatea lui Iu. Guz, C. Fainștein, L. Volschi, A. Danilciuc-Gnatiuc). În 1944, catedra *Pian special* a fost completată cu pedagogi care au fost selectați încă în anul 1940. Aceștia erau pianiști cu studii superioare, cunoscuți la Chișinău, unii dintre care și-au început activitatea artistică la confluența secolelor XIX–XX și au acumulat deja o amplă experiență pedagogică și interpretativă, fiind reprezentanți ai unor școli pianistice diferite: Iu. Guz, C. Fainștein, L. Volschi și A. Danilciuc-Gnatiuc.

Principalele direcții ale vieții pedagogice și artistice ale catedrei erau diriguite de către Iuli Moiseevici Guz (1885–1971), care a avut un rol important în devenirea și dezvoltarea culturii pianistice autohtone din prima jumătate a secolului al XX-lea. El și-a început munca pedagogică

la CSCh la vârsta de 55 de ani, când acumulase deja o mare experiență pedagogică și interpretativă. Având o activitate concertistică strălucită, titular la mai multe instituții muzicale din Chișinău, se bucura de o autoritate impecabilă în fața colegilor. Iu. Guz a format numeroși pianiști minunați, ce au adus contribuții prețioase în cultura muzicală a Republicii Moldova: A. Voronin (Amvrosov), L. Gorbatii (Ceaplea), R. Goldman, A. Dailis, I. Zelțer, T. Cantarovici-Cleiman, S. Carlic-Levinzon, D. Colcinschi, C. Corjevschi, T. Moscovnicov, H. Talmazschi (Bardin-Ștein), F. Havis, O. Iancu ș.a.

În clasa Clarei Lvovna Fainștein (Șapiro) (1892–1966) au studiat A. Bleherman, E. Bocchis (absolventa lui A. Socovnin), D. Gaber-Fiș (a absolvit la V. Levinzon), R. Caplun, E. Novicov, E. Țeitlin.

Lidia Vladislavovna Volschi (1890–1978) a activat la conservator pe parcursul a cinci ani: 1940–1941 și 1944–1948, în 1948 transferându-se la Școala medie specială de muzică *E. Coca* (ȘMSM). Nu am reușit să găsim mărturii documentare despre studenții profesoarei L. Volschi, însă mai mulți dintre elevii săi au devenit muzicieni renumiți, profesori la conservator – E. Zak, E. Novicov, E. Vdovin, L. Oxinoit.

Între 1950 și 1954, la catedra *Pian special* a predat Anastasia Alexandrovna Danilciuc-Gnatiuc (?-?), care ocupa și funcția de adjunct al directorului pentru activitatea didactică și științifică, titular al disciplinelor *Pian special*, *Metodica predării pianului*, *Istoria și teoria pianului* și *Practica pedagogică*. Cel mai bun student al acestei profesoare a fost S. Beseadînschi, care și-a urmat îndrumătoarea la Minsk (1954), absolvind Conservatorul de Stat din Belarus.

Astfel, prima componență a catedrei *Pian special* a inclus muzicieni maturi, care împărtășeau, în multe privințe, aceleași opinii. Aproape toți dintre aceștia au studiat la Conservatorul din Petersburg, aveau o mare experiență de lucru în instituțiile de învățământ din Chișinău, și, prin urmare, apreciau la justa valoare nivelul muzicienilor locali. Ei au integrat, în clasele de conservator, principiile predării pianului special pe care le posedau și care au asigurat baza etapei începătoare a activității catedrei.

Baza materială a procesului de studii și condițiile de activitate în primii ani de după război la Conservatorul din Chișinău s-au dovedit a fi foarte complicate. Nu erau îndeajuns spații pentru studiu, era necesară o reparație capitală a clădirii, iar rețelele de apă, canalizare și electricitate trebuiau restaurate. Starea pianinelor și pianelor era extrem de precară. Biblioteca muzicală și fonoteca nu dispuneau de ediții muzicale tipărite sau înregistrări audio. Totuși, începând cu anul 1945, administrația CSCh a găsit căi de soluționare a acestor probleme, fiind în căutare de tineri talentați care să studieze la această instituție. Planurile de admitere erau îndeplinite, iar numărul studenților (inclusiv al pianiștilor) era în creștere.

Procesul didactic-educativ cotidian era discutat cu regularitate la ședințele catedrei *Pian special*, fiind fixat în procesele verbale ce s-au păstrat. Începând cu anul 1946, au avut loc examene de absolvire. Analiza programelor de examinare a pianiștilor din perioada postbelică denotă faptul că repertoriul acestora se caracteriza, pe de o parte, prin cerințe riguroase față de genurile interpretate (creație polifonică, formă ciclică amplă, piese, studii) iar, pe de alta – prin organicitatea stilistică. Repertoriul interpretat la aceste examene, dar și întregul volum de material muzical studiat pe parcursul celor cinci ani erau încă destul de modeste.

O componentă obligatorie a procesului de studiu la catedra *Pian special* (de altfel, și în cadrul CSCh în general) o constituiau diverse concerte: seri academice, manifestări jubiliare și dări de seamă, despre care însă există destul de puține informații. Totodată, manifestările artistice importante erau determinate și de contactele dintre conservator și ȘMSM.

Compartimentul 2.2. Realizările catedrei din perioada 1952–1981, sub conducerea lui A. Socovnin (rezultatele pedagogice ale T. Voițehovschi, V. Levinzon, L. Vaverco, E. Zak, E. Revzo etc.). Începând cu anul 1952, când A. Socovnin devine șef de catedră, deși treptat, componența acesteia s-a schimbat în mod cardinal, din contul unor muzicieni tineri, cu perspective, absolvenți ai conservatoarelor din Odesa, Moscova și Leningrad. Pe plan cantitativ, în comparație cu anul 1944, această componență, practic, s-a dublat. „S-a constituit o comuniune interesantă de personalități care aveau multe în comun, deși împărtășeau stiluri pedagogice diferite. Entuziaști, dedicați, ei au prefigurat pentru decenii atmosfera de la catedră, fapt ce a contribuit la formarea și devenirea unor noi și noi talente”, – scria S. Pojar în cartea sa despre L. Vaverco [27, p. 101].

Printre aceștia, un lider incontestabil a fost Alexandr Lvovici Socovnin (1912–1993), care și-a creat, pe parcursul a mai bine de 40 de ani de predare la CSCh, o școală pedagogică proprie, bazată pe un anumit sistem metodic și având trăsături stilistice individuale, influențând, ca pedagog și personalitate, întreaga viață muzicală din cadrul instituției. O pleiadă întreagă de pianiști – interpreți-concertiști, pedagogi, promotori ai vieții muzicale și culturale – a absolvit clasa acestui proeminent muzician: G. Avdeev, A. Bondureanschi, R. Bondureanschi, V. Govorov, R. Gromov, S. Covalenco, G. Covnațchi, I. Miliutin, L. Oxinoit, V. Polonschi, L. Popelniuc, Ț. Rozental, I. Stolear, A. Tallarov, E. Tarutin, A. Tcaci, M. Epștein ș. a.

O etapă importantă în viața catedrei este legată de realizările unei personalități multilateral înzestrate – Tatiana Alexandrovna Voițehovschi (1915–1976). Din 1954 și până la dispariția sa, pedagogia pianistică a constituit cauza principală a vieții ei. Înțelegând că educația pianistului trebuie începută din copilărie, T. Voițehovschi a depus eforturi susținute pentru stabilirea unor contacte reciproc productive dintre școală, colegiu și conservator. Sfera intereselor sale

profesionale includea repertoriul didactic de la toate nivelele instruirii muzicale. Pianista acorda o atenție deosebită creațiilor compozitorilor moldoveni. Ea însăși le interpreta și le propunea elevilor, ajutându-le să dezvăluie particularitățile stilistice și compoziționale ale acestora. Printre absolvenții clasei sale se numără A. Brosterman, O. Velcianschi, L. Stratulat, N. Sunțova, T. Tarasenco, R. Șeinfeld, V. Rozenberg ș. a.

Un potențial profesional strălucit s-a manifestat și în activitatea pedagogică a lui Victor Veniaminovici Levinzon (1928–2019). Pe parcursul a jumătate de veac, clasa profesorului universitar a fost absolvită de numeroși muzicieni pregătiți multilateral, care activează cu succes atât în Republica Moldova, cât și în alte țări. Printre aceștia sunt V. Vais, B. Vallerștein, O. Jigalov, T. Zaharov, N. Cvasov, O. Coșel, G. Necitailo, V. Prostacov, T. Sviridov, I. Smirnov, T. Țincoburov, M. Șramco ș. a. În prezent, continuatori ai tradițiilor lui V. Levinzon la catedra *Pian special* a AMTAP sunt Iu. Mahovici, A. Vardanean și autorul prezentei lucrări (absolventă de licență în clasa lui Iu. Mahovici, clasa de masterat – la L. Vaverco).

La sfârșitul anilor 1950, personalul catedrei s-a completat prin angajarea lui E. Bogorodschi și O. Jucov, pianiști remarcabili, pentru care șederea la Chișinău a constituit doar un mic episod din cariera lor profesională, ce s-a desfășurat în marile orașe ale Uniunii Sovietice.

Un alt pedagog important, care a adus contribuții inestimabile în dezvoltarea instruirii pianistice în Republica Moldova, este Ludmila Veniaminovna Vaverco (1927–2020), care a lăsat o moștenire impunătoare în cultura pianistică moldovenească. Pe parcursul a cincizeci de ani de activitate pedagogică, a îndrumat mai bine de o sută de pianiști. Iată doar câțiva dintre aceștia – R. Bârliba, S. Vartanov, A. Gorodețchi, Iu. Gubaidulin, E. Dîgai, L. Jar, O. Cobzev, O. Codes, V. Stolearciuc, M. Stîrcea, S. Filioglo ș. a. În prezent, un loc important în viața AMTAP îl are actualul șef al departamentului *Pian* A. Lopicus, profesor universitar, membru al cunoscutului duet pianistic A. Lopicus – Iu. Mahovici.

Un rol deosebit în istoria culturii pianistice autohtone a avut Evsei Solomonovici (Zelmanovici) Zak (1921–2008), clasa căruia au absolvit-o circa cincizeci de pianiști. Printre ei se află I. Afanasiev, E. Botnariuc, A. Brosterman, D. Burlacov, S. Gotlib, A. Gulenco, A. Copanschi, A. Levițchi, B. Lozanschi, A. Popovici ș. a.

Evghenia Mihailovna Revzo (Briliantova) (1915–2011) în perioada 1962–1978 a îndrumat muzicieni precum I. Goldștein, A. Litvac, Iu. Pocitari, L. Reaboșapca, N. Sviridenco, M. Stîrcea, G. Teseoglu, surorile T. și E. Tușmalov și mulți alții.

Nu mai puțin important în activitatea catedrei *Pian special* este și contribuția lui Serghei Ferapontovici Besedînschi (1931–1999), a lui Alexei Hristoforovici Miroșnicov (n. 1940), Pavel Sergheievici Ciuculin (1940–2017), Serghei Sergheievici Covalenco (n. 1948), Vladislav

Mihailovici Govorov (1939–2001), Raimonda Noahovna (Naumovna) Șeinfeld (n. 1951), Lidia Semionovna Stratulat (n. 1950).

Această etapă a activității catedrei este marcată de creșterea semnificativă a tuturor indicatorilor, atât pe plan material, cât și spiritual. În această perioadă a s-a mărit numărul diferitor manifestări artistice: concursurile de interpretare la nivel de catedră, instituție, republică s-au transformat în adevărate evenimente ale vieții culturale. Tot în acea perioadă s-a stabilit și strânsa legătură a catedrei cu ȘMSM *E. Coca*, cu colegiile de muzică din republică, fapt ce a asigurat continuitatea instruirii, ajutorul metodic și controlul calității muncii realizate.

Compartimentul 2.3. Concluzii la capitolul 2. Studiarea procesului de formare a potențialului pedagogic al catedrei *Pian special* a CSCh în perioada 1944–1981 permite argumentarea următoarelor concluzii.

Activitatea catedrei, ca și a întregii instituții superioare de muzică în această perioadă, a fost condiționată de sarcini cu caracter social, legate de restaurarea și dezvoltarea bazei materiale a procesului de studiu, pierdute în anii celui de-al Doilea Război Mondial, de acumularea și consolidarea personalului didactic și a celui studentesc, de organizarea întregului spectru de evenimente necesare pentru pregătirea unor specialiști multilaterali, de înaltă calificare profesională – interpreți-concertiști, de ansamblu, maeștri de concert, pedagogi. Posibilitatea îndeplinirii acestor sarcini se datorează faptului că în fruntea catedrei s-au aflat în acele momente unele dintre cele mai reprezentative personalități ale artei pianistice din republică – Iu. Guz și A. Socovnin.

În primii ani postbelici Iu. Guz, în pofida unor greutăți de tot felul, a reușit să coaguleze un colectiv artistic unitar, format din pianiști cu studii superioare, maturi, experimentați, cu opinii bine determinate asupra pedagogiei pianistice și care se bucurau de o autoritate deosebită în cercul melomanilor locali. Alături de șeful catedrei, activau L. Volschi, C. Fainștein și A. Danilciuc-Gnatiuc. Prin eforturile acestui colectiv a fost organizat procesul didactic ce a inclus lecții de specialitate, metodică predării instrumentului, istorie a artei pianistice ș. a. Realizările profesorilor erau evaluate în cadrul unor colocvii și examene, discutate la ședințele catedrei, fiind aduse în fața publicului larg în cadrul concertelor și concursurilor. Deja în această perioadă au început să fie stabilite cerințe extrem de riguroase legate de calitatea învățământului și disciplină, fapt demonstrat prin tendința de a cuprinde un repertoriu cât mai larg, de notele înalte la examenele de absolvire, cât și de rezultatele verificărilor activității catedrei din partea conducerii. Având o pregătire profesională, acumulând o experiență concertistică și pedagogică, absolvenții catedrei pian ocupau posturi de profesor și maestru de concert în școlile de muzică, colegii, organizații

artistice din RSSM și din alte republici ale URSS. Astfel, deja începând cu anii 1950, reușitele lor au marcat influența catedrei *Pian special* asupra realităților muzicale din întreaga țară.

Următoarea etapă în activitatea catedrei este legată de numele lui A. Socovnin. Deși a intrat în funcție de șef catedră în 1952, influența sa în viața catedrei s-a resimțit deja cu câțiva ani mai devreme, întrucât în 1948 pianistul a fost numit rector al Conservatorului din Chișinău. Într-o perioadă scurtă, el a înnoit substanțial colectivul pedagogic, din contul unor muzicieni tineri, cu perspectivă. ”Piloni” titulari ai catedrei, în anii 1950–1960 au devenit V. Levinzon, L. Vaverco, T. Voițehovschi, E. Zak și E. Revzo. Mai târziu, la aceștia s-au alăturat S. Beseadînschi, V. Govorov, A. Miroșnicov, S. Covalenco, R. Șeinfeld și L. Stratulat.

Considerând că doar o pregătire concertistică excelentă a muzicianului determină adevăratele performanțe didactice, el a încurajat participarea studenților la orice manifestare artistică, concerte sau concursuri. Anume el a fost acela care a transformat concursurile de interpretare la nivel de catedră, instituție, republică în evenimente notorii ale vieții culturale a conservatorului, a stimulat participarea interpreților moldoveni la concursurile inter-republicane și unionale. Așa au fost promovați S. Covalenco, R. Șeinfeld, M. Șramco, S. Forosteanîi.

Sub îndrumarea acestui pianist, catedra *Pian special* a devenit un organ de organizare, stimulare și control, care asigura o calitate extrem de înaltă a predării nu doar în cadrul acestei instituții superioare ci și în cele medii de specialitate. Relațiile strânse ale catedrei cu ȘMSM *E. Coca* și cu colegiile de muzică din republică asigurau continuitatea instruirii, ajutorul metodic și controlul asupra calității lucrului. Astfel, anume între anii 1960–1970 catedra a atins un nivel de predare racordat la cerințele din întreaga uniune și putea fi comparat cu măiestria pedagogică a celor mai importanți pianiști din instituțiile superioare de muzică din URSS.

Capitolul 3. Activitatea interpretativă, științifică și metodică a pedagogilor catedrei *Pian special* a CSCh. Particularitățile activității pedagogice într-o instituție superioară sunt determinate de faptul că sarcina didactică a fiecărui profesor include două componente: lucrul pedagogic propriu-zis și așa-zisa ”partea a doua a sarcinii”, ce are drept scop asigurarea creșterii profesionale a cadrului didactic. Conținutul acestei ”jumătăți” este divers; pentru specialitățile interpretative este preferabilă activitatea concertistică, pentru cele teoretice – munca de cercetare și cea științifico-metodică. Iată de ce, în primele compartimente ale capitolului de față sunt caracterizate în mod succesiv reușitele pe plan interpretativ-concertistic și științifico-metodic ale pedagogilor catedrei *Pian special* a CSCh, între anii 1944–1981.

3.1. Activitatea concertistică a pedagogilor-pianiști, ca parte integrantă a vieții artistice din Chișinău și din alte orașe ale RSSM. Informația despre realizările concertistice ale fiecărui pedagog a fost preluată din afișe, recenzii, avize asupra evaluărilor și înregistrărilor audio.

L. Volschi, A. Danilciuc-Gnatiuc și C. Fainștein nu au evoluat în concerte în anii în care au activat la catedră; spre anul 1940, Iu. Guz, practic, își încheiase activitatea interpretativă (care anterior a fost destul de amplă). Totodată, aparițiile concertistice ale profesorilor care au venit la catedră după 1950 au fost strălucite, depășind ca intensitate, uneori, realizările lor pedagogice.

După cantitatea și calitatea concertelor, deja în primii ani de activitate la Chișinău, A. Socovnin nu era inegalabil în conservator. Se resimțea clar, în întreaga sa personalitate artistică, apartenența la școala lui L. Nikolaev: înțelegea excelent stilul creațiilor, transmitea conținutul acestora, cântând cu o mare libertate, siguranță, naturalețe, cu un bun gust artistic. Unul din secretele artistismului lui A. Socovnin consta în capacitatea de a realiza frazele de largă respirație, lungi cu o flexibilitate de o noblețe aparte și cu subtilitatea cromaticii sonore. Programele concertelor lui A. Socovnin vorbesc despre marele său potențial tehnic și diapazonul artistic larg. Repertoriul lui includea creații de J. Brahms, P. Ceaikovski și F. Liszt. O predilecție aparte, pe parcursul întregii cariere artistice, a avut-o pentru muzica lui A. Scriabin, pe care A. Socovnin o interpreta cu strălucire: *Concertul fis-moll*, sonatele nr. 2, 3, 4, 5, *Poemul tragic*, *Două poeme* op. 32, preludiile ș. a. Deseori pianistul interpreta și operele lui R. Schumann: *Fantezia C-dur*, *Humoresca* și *Dansurile davidsbundlerilor*. A. Socovnin era pasionat de asemenea de opusurile lui P. Ceaikovski și S. Rahmaninov.

Între anii 1954–1959, în calitate de solist al Radioului Moldovenesc, A. Socovnin a interpretat numeroase creații ale compozitorilor moldoveni, de multe ori în premieră. Ne referim la lucrările lui L. Gurov, S. Șapiro, S. Lobel, A. Stârcea, V. Zagorschi, care se păstrează și astăzi în fondurile Teleradio-Moldova. Deseori, concertele sale erau difuzate în direct. Între anii 1967–1972, la solicitarea Lidiei Axionova, care preda cursul *Istoria muzicii moldovenești*, A. Socovnin a înregistrat creații de compozitori autohtoni pentru fonoteca conservatorului: piese de L. Gurov, V. Zagorschi, S. Lobel, A. Mulear, A. Stârcea, Z. Tcaci, Gh. Neaga.

Practica solistică de concert a Tatianeii Voițehovschi a fost mai puțin intensă, pianista se simțea mai detașată în sfera muzicii camerale de ansamblu. Partenerii ei de ansamblu au fost violonistul M. Unterberg, violoncelista B. Savici, pianiștii E. Zak, L. Vaverco și E. Revzo.

Potențialul interpretativ al lui V. Levinzon poate fi apreciat după repertoriul său amplu și divers, pe care îl aborda și în special după succesele scenice, de care s-a bucurat. În tratarea concertelor pentru pian ale lui S. Rahmaninov și F. Liszt, a sonatelor de L. Beethoven, J. Brahms și S. Prokofiev, V. Levinzon și-a demonstrat predilecția pentru sfera romantică și pentru coloritul muzical. De asemenea, pianistul s-a afirmat și ca un excelent interpret de ansamblu, evoluând în cadrul unor duete de pian, vioară, clarinet, în triouri și cvintete. S-a produs în duete de pian alături de A. Socovnin, L. Vaverco și M. Șramco; parteneri de ansamblu i-au fost A. Amvrosov,

E. Verbețchi, M. Unterberg, Iu. Crîlov, L. Mordcovici, Gh. Neaga, E. Pastuh, V. Reznicov, O. Studnițchi, A. Tușmalov ș. a.

Pe parcursul mai multor ani, publicul de la conservator a savurat serile artistice ale talentatului pianist E. Bogorodski. O anumită contribuție în arta interpretativă pianistică a avut-o O. Jucova. Au rămas în memorie și evoluările concertistice ale lui E. Zak, care a interpretat creații de F. Liszt, F. Chopin, R. Schumann, P. Ceaikovski și în care s-a manifestat ca un muzician de factură lirico-romantică. Pianistul a apărut și ca membru al unor ansambluri camerale, alături de T. Voițehovski și O. Studnițchi. O atenție deosebită era acordată opusurilor compozitorilor moldoveni.

L. Vaverco poate fi considerată ca fiind una dintre cele mai de succes pianiste din Republica Moldova, care, pe parcursul a jumătate de veac a biografiei sale artistice, a susținut circa 125 de concerte. Pe lângă concertele solistice, ea a participat în duete de pian și în prezentările creațiilor de cameră. L. Vaverco a colaborat cu cântărețele T. Alioșin, P. Botezat, L. Erofeev, V. Zalicovski, I. Cvasniuc, M. Curdiumov, M. Muntean, V. Savițchi, L. Șulga, B. Șadrin, violoniștii E. Gubenco (Buzilă), O. Dain, L. Mordcovici, N. Paraniuc, violonceliștii I. Josan, N. Cozlova, Iu. Crîlov, V. Ferroni, alțiștii B. Dubosarschi și M. Mular, flautistul I. Zaharia, pianiștii T. Voițehovski, V. Levinzon ș. a.

Maniera interpretativă a Eugeniei Revzo este una serioasă, profundă, fapt ce denotă o abordare vădit rațională a muzicii, având un farmec scenic deosebit. Printre particularitățile artei sale pianistice colegii amintesc tehnica impecabilă, viteza, strălucirea și uniformitatea pasajelor, măiestria deosebită în interpretarea creațiilor lui D. Scarlatti, J. Haydn și W.A. Mozart. E. Revzo a dedicat o mare parte a activității sale muzicii de ansamblu. Numeroase programe camerale au fost prezentate în duet cu violoniștii A. Tușmalov și M. Unterberg și pianistul A. Litvac.

A. Miroșnicov a rămas în amintire ca un pianist cu gust elevat, claritate a gândirii muzicale, care posedă o tehnică pianistică impecabilă. Activitatea sa a fost marcată de un interes aparte pentru creațiile compozitorilor moldoveni. Pianistul avea o predilecție deosebită și pentru muzica preclasică și clasică, însușind tehnica de interpretare la clavecin și aducând în fața ascultătorului, pentru prima dată în Moldova, sonoritatea autentică a muzicii vechi. A propagat cu mare entuziasm creația lui J.S. Bach, F. Couperin, J.-B. Lully, J.F. Rameau, M. Rossi, D. Scarlatti.

A. Miroșnicov a interpretat muzica compozitorilor din epoca Baroc și în componența unor ansambluri camerale, alături de violonceliștii Iu. Crîlov, A. Șapiro, violoniștii Gh. Vasiliev și A. Caftanat. Pentru unul dintre concertele sale la Sala cu Orgă din Chișinău, a invitat cunoscuți

muzicieni moscoviți – B. Dobrohotov (viola da gamba) și A. Riz (viola d'amour). Fiind inspirați de larga activitate a clavecinistului, compozitorii moldoveni au scris muzică pentru acest instrument, pentru a fi interpretată de el.

O amintire strălucită au lăsat și evoluările solistice, nu prea numeroase, ale lui P. Ciuculin, care s-a remarcat prin interpretarea creațiilor lui J.S. Bach, L. Beethoven, W.A. Mozart, F. Schubert, J. Brahms, F. Liszt, F. Chopin și A. Scriabin.

Concertele lui S. Covalenco au suscitat un interes deosebit din partea presei și a ascultătorilor. Fiind un mare îndrăgostit de muzică, pianistul știe să pătrundă cu finețe în esența creațiilor interpretate, lăsând impresii de neuitat. Pe afișele concertelor sale găsim creații de J. Haydn, L. Beethoven, R. Schumann, A. Scriabin, P. Ceaikovski, J. Brahms, M. Ravel ș.a. S. Covalenco a fost deosebit de apreciat în cercurile muzicale chișinăuene și ca interpret de muzică de cameră. Pe parcursul timpului s-a produs în ansambluri alături de M. Bieșu, E. Verbețchi, I. Josan, A. Caușanschi, M. Muntean, S. Strezev, S. Forosteanii ș. a. Deseori a cântat cu violonistul A. Caușanschi, memorabile au rămas cele câteva seri de sonate, când au interpretat muzica lui J.S. Bach, G.F. Händel, C. Franck, J. Brahms, A. Ghedike, V. Kosenko ș. a. Impresii profunde au lăsat concertele în care a evoluat alături de clarinetistul E. Verbețchi.

Datorită evoluărilor sale interpretative, o amintire strălucită în cultura muzicală din Republica Moldova a lăsat-o L. Stratulat. O dată pe an, pe parcursul întregii activități la CSCh, pianista prezenta un program de concert nou. În același timp, era artistă a Filarmonicii de Stat din Chișinău, cântând pe diferite scene din Chișinău, Tiraspol, Bălți, Harkov, Kiev, Cernăuți, Jitomir, Odesa, Saratov și Moscova. În calitate de solistă, s-a manifestat deosebit de interesant mai ales la începutul carierei sale artistice. Ulterior a apărut mai ales în componente camerale. Colaborarea cu Iu. Nasușkin, violonist și profesor de ansamblu cameral la conservator, s-a soldat cu înființarea unui duet ce s-a bucurat de o binemeritată popularitate în Moldova și peste hotarele ei.

Carierea artistică de succes a Raimondei Șeinfeld a început încă în anii de școală. La vârsta de 15 ani a obținut locul doi la Concursul republican al tinerilor interpreți, peste doi ani a primit premiul al treilea la concursul zonal *M. Ciurlionis* din Vilnius, iar la vârsta de 18 ani a devenit câștigătoare a concursului zonal din Chișinău. Toate acestea demonstrează că din tinerețe pianista s-a afirmat ca una dintre cele mai strălucite artiste din Moldova la acel timp. A lucrat permanent într-un ritm tensionat, a participat la concertele de dare de seamă ale profesorilor facultății de arte interpretative, a cântat deseori la radio și la televiziune solo sau în componente de trio, a realizat imprimări pentru fondurile radioului național. În arsenalul ei interpretativ apăreau concerte cu caracter monografic extrem de interesante. Conform programelor de concert care s-au păstrat, se poate constata că pianista se simțea deosebit de sigur interpretând muzică de mare tensiune

emoțională, expansivă, plină de pasiune. În repertoriul artistei atestăm sonatele lui L. Beethoven și J. Brahms, concertele de P. Ceaikovski și F. Liszt. O mare parte a vieții sale scenice și-a dedicat-o muzicii de ansamblu, interpretând numeroase creații alături de pianista N. Miroșnicov, violoncelistul I. Musteață, cântăreața O. Ciuhrii. Împreună cu clarinetistul S. Cebîchin, R. Șeinfeld a interpretat creațiile compozitorilor din secolul al XX-lea: F. Poulenc, K. Istvan, V. Vainer și F. Hidaș. În tratarea sa interpretativă au fost audiate numeroase creații pentru pian sau de ansamblu mai puțin interpretate, de autori precum V. Zagorschi, S. Lobel, S. Lungul, Gh. Mustea, Șt. Neaga, N. Ponomarenco, A. Sochireanschi, A. Stârcea, D. Fedov, Gh. Ciobanu, V. Ciolac ș. a.

Compartimentul 3.2. Elaborările metodice și cercetările științifice semnate de colectivul pedagogic al catedrei în contextul realizărilor muzicologiei autohtone. Începutul activității științifico-metodice a profesorilor catedrei *Pian special* se referă la confluența anilor 1940–1950. Întreaga moștenire științifico-metodică a pedagogilor catedrei poate fi sistematizată în câteva categorii. Cea mai mare parte o constituie manuscrisele nepublicate, aflate în fondurile de arhivă din Republica Moldova, o altă parte include materiale publicate, pe diverse teme.

Una dintre cele mai răspândite forme ale lucrărilor metodice nepublicate sunt recenziile asupra concertelor colegilor – câte două pentru fiecare evoluare. Acestea conțineau caracterizarea generală a concertului, analiza interpretativă a creațiilor și a modalităților de interpretare ale artistului, observații critice.

O mare parte dintre aceste manuscrise sunt elaborări științifico-metodice și cercetări în formă de comunicări, referate, eseuri și ediții de note, care prezintă un interes aparte. Atenția principală a fost focalizată asupra dezvăluirii procedeeleor pianistice în cadrul lucrului asupra creațiilor muzicale cât și asupra relevării unor aspecte psihologice ale interpretării pianistice. În acest sens, o importanță deosebită îl au lucrările semnate de S. Beseadînschi, L. Vaverco, Iu. Guz, E. Zak, A. Socovnin, C. Fainștein.

Câteva cercetări sunt dedicate analizei interpretative a creațiilor compozitorilor moldoveni: în 1957 V. Levinzon scrie recomandările metodice pentru interpretarea *Baladei în formă de variațiuni* de N. Leib; A. Socovnin – *Analiza interpretativă a Concertului pentru pian* de D. Fedov, în 1960 și în 1969, L. Vaverco cercetează detaliat *Nuvela* pentru pian de V. Zagorschi și *Bagatela* op. 11 de P. Rivilis.

În scopul optimizării procesului de studii, profesorii catedrei *Pian special* dezvăluiau pe plan teoretic particularitățile creațiilor incluse în repertoriul pedagogic: pe lângă opusurile compozitorilor moldoveni, obiect pentru cercetare au devenit creațiile măștrilor occidentali și ale compozitorilor din alte republici sovietice. Astfel, A. Socovnin și L. Vaverco s-au ocupat de însușirea redacțiilor sonatelor beethoveniene, iar E. Zak – de creația pentru pian a lui F. Chopin,

C. Debussy, D. Kabalevski și Gh. Sviridov. Una din cele mai interesante este elaborarea metodică semnată de L. Vaverco *Lucrul pianistului asupra creației artistice: etape succesive, conținut și metode de lucru* (1980). Autoarea reliefează în profunzime diverse probleme apărute în procesul lucrului pianistului asupra plasticii textului muzical, analizează specificul diferitor etape ale însușirii creației, propune numeroase aspecte metodice utile, inspirate din propria practică pedagogică.

În anul 1973 a fost susținută o teza de doctorat în domeniul pianistic cu titlul *Creațiile pentru pian ale compozitorilor moldoveni*, autor – A. Miroșnicov.

Edițiile publicate ale pedagogilor catedrei surprind prin diversitatea genuistică – ne referim la culegeri de note, recomandări și elaborări metodice, comentarii, analize interpretative, materiale publicistice și articole științifice, eseuri de cercetare ș. a. Contribuții importante în acest sens au adus L. Vaverco, T. Voițehovschi, V. Govorov, S. Covalenco, V. Levinzon, A. Miroșnicov.

Compartimentul 3.3. Concluzii la capitolul 3 totalizează rezultatele analizei activității interpretative și științifico-metodice a membrilor catedrei *Pian special* în perioada anilor 1944–1981, evidențiind următoarele teze.

Evoluările concertistice ale pedagogilor catedrei *Pian special* erau diverse ca formă: pianiștii evoluau în cadrul concertelor simfonice și pianistice, în ansamblurile de pian și în calitate de maeștri de concert. În acest sens, ca soliști, cel mai mult s-au manifestat A. Socovnin, V. Levinzon, L. Vaverco, E. Zak, S. Covalenco, R. Șeinfeld. Profesorii-pianiști au acumulat o mare experiență și în domeniul muzicii de ansamblu. Pe scene au fost admirate duetele pianistice A. Socovnin – V. Levinzon, L. Vaverco – V. Levinzon, T. Voițehovschi – E. Zak, E. Revzo – A. Litvac ș. a. Pianiștii s-au produs în ansambluri instrumentale alături de reprezentanții altor catedre: violoniștii A. Tușmalov, M. Unterberg, A. Caușanschi, violonceliștii O. Studnițchi, N. Cozlov, clarinetistul E. Verbețchi ș. a. A. Socovnin, V. Levinzon, L. Vaverco, S. Covalenco au colaborat intens cu vocaliștii, iar A. Miroșnicov a stimulat interesul pentru arta clavecinului.

Repertoriul de concert al pedagogilor-pianiști s-a remarcat printr-o deosebită diversitate, incluzând creațiile clasicilor vienezi, ale romanticilor ruși și occidentali, ale impresioniștilor francezi. Un loc aparte în ”bagajul” solistic al acestor muzicieni a ocupat muzica contemporană, interpretată deseori în premieră. Opusurile compozitorilor moldoveni s-au bucurat de o atitudine specială, manifestată de către pianiștii catedrei care veneau în ajutor colegilor-compozitori pe plan metodic, al elaborării facturii materialului muzical, al redactării textelor muzicale finalizate, recomandând aceste creații pentru utilizare în procesul didactic sau în repertoriile de concurs, interpretându-l în programele de concert nu doar în Moldova, ci și peste hotarele ei. O mare parte din profesori au adus o contribuție inestimabilă în formarea fondurilor audio ale Teleradio

Moldova. Toate acestea vorbesc despre rolul esențial al activității concertistice a profesorilor în viața muzicală a Chișinăului și a altor orașe din republică, cât și în formarea școlii componistice naționale, stimulând, totodată, interesul discipolilor catedrei pentru aceste activități și garantând dezvoltarea ulterioară și îmbogățirea tradițiilor interpretative de către următoarele generații de muzicieni.

Elaborările metodice și cercetările științifice ale colectivului profesoral al catedrei au constituit o contribuție esențială la dezvoltarea muzicologiei naționale. Cea mai mare parte a acestui patrimoniu științifico-metodic nu a fost publicat, iar unele dintre lucrări nu au putut fi identificate. Lucrările editate se referă la diferite genuri muzicologice: culegeri de note, recomandări metodice, elaborări, comentarii, analize interpretative, materiale publicistice și articole științifice, eseuri de cercetare ș. a.

Caracterul unic al lucrărilor științifico-metodice este determinat de specificul obiectului cercetării – pianul special, pe care autorii îl posedau cu desăvârșire, în cele mai mici detalii. Un rol deosebit în sistematizarea și publicarea lucrărilor pentru pian ale compozitorilor moldoveni l-a avut T. Voițehovschi, care le-a inclus în repertoriul didactic în instituțiile muzicale din Moldova. Prima teză de doctorat semnată de un pianist a fost cea a lui A. Miroșnicov, care a abordat creația de pian a compozitorilor din RSSM. L. Vaverco s-a remarcat prin intensa activitate metodică, fiind alcătuitor al mai multor culegeri de creații muzicale, semnând o serie întreagă de materiale metodice valoroase, în care reputatul pedagog sintetizează bogata sa experiență pedagogică și interpretativă. Lucrările metodice ale lui E. Zak au fost deosebit de utile prin indicațiile legate de lucrul asupra creațiilor lui F. Chopin, C. Debussy, D. Kabalevski, Gh. Sviridov. O contribuție deosebită la dezvoltarea gândirii științifico-metodice naționale au adus și alți pedagogi-pianiști: A. Socovnin, V. Levinzon, E. Revzo, S. Beseadînschi.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Problema științifică soluționată în teză – elaborarea unui tablou științifico-teoretic unitar, complex, al activității polivalente a pedagogilor și studenților catedrei *Pian special* a CSCh în perioada 1944–1981 – contribuie la conștientizarea teoretică a procesului de dezvoltare a artei pianistice în Republica Moldova, completând lacunele în studierea istoriei culturii muzicale naționale. Analiza documentelor de arhivă, cercetarea surselor muzicologice, rezultatele convorbirilor personale cu pedagogii și absolvenții catedrei *Pian special*, cu rudele și elevii muzicienilor care au activat anterior la catedră, au condus spre următoarele concluzii.

1. Au fost introduse în circuitul științific informații noi, din materiale de arhivă, ce completează în mod semnificativ cunoștințele de care dispune muzicologia autohtonă despre arta pianistică din Moldova în perioada anilor 1944–1981. Datorită acestora, a fost posibilă

prezentarea și relevarea importanței activității multilaterale a pedagogilor și studenților catedrei *Pian special* a CSCh în perioada respectivă, caracterizarea personalităților profesorilor și a succeselor lor pedagogice, interpretative și științifico-metodice, a fost evaluată contribuția fiecăruia în formarea panoramei generale a vieții catedrei. Au fost stabilite liniile de continuitate profesională ale corpului didactic al catedrei, determinate de schimbul de generații și de alte circumstanțe. A fost apreciat rolul catedrei *Pian special* la dezvoltarea culturii muzicale a Republicii Moldova în perioada conturată [1–9].

2. A fost prezentat personalul profesoral-pedagogic și colectivul studențesc al catedrei din perioada anilor 1944–1981. În perioada vizată catedra a fost condusă de personalități remarcabile la acel timp, reprezentanți străluciți ai artei pianistice din republică – Iu. Guz și A. Socovnin. Prima componentă a catedrei, pe lângă conducătorul Iu. Guz, a fost alcătuită din profesorii L. Volschi, C. Fainștein și A. Danilciuc-Gnatiuc. ”Pilonii” titulari, în anii 1950–1960, au fost A. Socovnin, V. Levinzon, T. Voițehovschi, L. Vaverco, E. Zak și E. Revzo. Mai târziu, la aceștia s-au alăturat S. Beseadînschi, V. Govorov, A. Miroșnicov, S. Covalenco, R. Șeinfeld și L. Stratulat [1; 6; 7; 8; 9].

În perioada de timp cercetată, această instituție de învățământ muzical superior din Moldova a fost absolvită de circa 400 de pianiști. Cei mai importanți dintre ei s-au manifestat ulterior ca interpreți talentați și pedagogi: H. Talmazschi, L. Oxinoit, Ț. Rosental, A. Bondureanschi, G. Teseoglu, L. Reaboșapca, O. Velceanschi, D. Rischin, S. Vartanov, S. Covalenco, R. Șeinfeld, L. Stratulat, B. Vallerștein, A. Litvac, T. Tușmalov, M. Șramco, S. Forosteanî ș. a. [1; 6; 7; 8; 9].

3. Au fost cercetate sursele profesionale de diversă geneză regională a personalului catedrei *Pian special*. Pe plan evolutiv-istoric, prima tradiție moștenită de pedagogia pianistică autohtonă a fost cea occidentală, reprezentată de nume precum L. Godowsky, K. Barth, F. Musicescu și R. Lorenzoni, care s-a manifestat în activitatea lui Iu. Guz, A. Stadnițchi, T. Voițehovschi și E. Revzo. O altă sursă a fost linia est-europeană a artei de interpretare pianistică, reprezentată de profesorii conservatoarelor din Petersburg (M. Barinov, I. Lalewich, V. Drozdov, F. Blumenfeld, A. Esipov, L. Nikolaev, P. Serebreakov și V. Razumowski), Moscova (K. Kipp, Y. Zak, A. Goldenweiser, V. Sofronițki, Y. Milstein, V. Natanson, M. Fiodorov, S. Dorenski, D. Bașkirov, Y. Flier, G. Axelrod, A. Șațkes) și Odesa (B. Reingbald, M. Starkov, L. Ghinzburg). Influența pianiștilor din Petersburg poate fi remarcată în activitatea lui A. Stadnițchi, Iu. Guz, L. Volschi, C. Fainștein, A. Socovnin, E. Zak și S. Covalenco. Principiile interpretative ale reprezentanților tradiției pianistice moscovite s-au manifestat în clasele de pian ale profesorilor A. Danilciuc-Gnatiuc, P. Ciuclicin, O. Jucov, E. Zak, V. Govorov, S. Beseadînschi,

R. Șeinfeld, L. Stratulat, A. Bondureanschi, M. Zelțer și A. Miroșnicov. Importanța tradiției pianistice din Odesa este reflectată în activitatea lui L. Vaverco, V. Levinzon și P. Ciuculin [1; 6; 7; 8; 9].

4. A fost studiată activitatea didactică desfășurată în anii 1944–1981 la catedra *Pian special*, caracterizată de pe pozițiile abordării sistemice: ca formă de manifestare a unor principii artistice și estetice ale pedagogilor, în procesul de transmitere a cunoștințelor către studenți, cât și ca modalitate de organizare a activității concertistice, de concurs, științifice și metodice. În cadrul acestui proces au fost identificate două etape istorice, care au coincis pe plan temporal cu schimbarea conducerii catedrei. Perioada postbelică (conducător de catedră – Iu. Guz) a fost determinată de sarcini cu caracter material, legate de restabilirea și dezvoltarea bazei procesului didactic, de completarea corpului didactic și studentesc, de organizarea întregului spectru de manifestări pentru pregătirea unor pianiști de înaltă calificare profesională. Deja la această etapă au fost instituite cerințe riguroase, legate de calitatea studiului și disciplină, iar începând cu anii 1950, absolvenții pianiști s-au remarcat ca profesori și maeștri de concert de succes, în instituțiile de învățământ și în organizațiile concertistice din RSSM și din alte republici ale Uniunii Sovietice [8; 9].

Activitatea catedrei în perioada condusă de A. Socovnin a fost marcată de creșterea semnificativă a tuturor indicatorilor, atât pe plan material cât și spiritual. Spre anii 1960 s-a cristalizat componența profesorală-pedagogică, de un nivel extrem de înalt, au fost stabilite contacte strânse dintre catedră și secțiile de pian ale ȘMSM *E. Coca* și colegiile de muzică din republică. Concursurile și festivalurile unionale, inter-republicane, republicane, la nivel de instituție și catedră au devenit evenimente importante ale vieții culturale a instituției și țării; în cadrul acestora au fost descoperiți pianiștii O. Maizenberg, A. Bondureanschi, S. Covalenco, R. Șeinfeld, M. Șramco ș. a. [1; 6; 7].

5. A fost relevată contribuția unor profesori remarcabili la dezvoltarea pedagogiei pianistice. În anii postbelici, aceasta s-a manifestat prin realizările lui Iu. Guz, în clasa căruia au absolvit pianiștii H. Talmazschi, A. Dailis, O. Iancu, L. Gorbatii. În anii 1950–1981, în mod deosebit s-au manifestat în pedagogia pianistică A. Socovnin, T. Voițehovschi, V. Levinzon, L. Vaverco și E. Revzo. În clasa lui A. Socovnin au absolvit A. Bondureanschi, V. Govorov, S. Covalenco, I. Miliutin, L. Oxinoit, E. Tarutin, A. Tcaci, Ț. Rosental, I. Stolear ș. a. T. Voițehovschi a îndrumat pe M. Zelțer, L. Stratulat, A. Strezev, R. Șeinfeld. Activitatea pedagogică a lui V. Levinzon și L. Vaverco s-a dovedit a fi deosebit de fructuoasă. Rezultatele lucrului lui V. Levinzon, susținut pe parcursul a mai multor ani, s-au reflectat în succesele absolvenților clasei sale – N. Cvasov, V. Prostacov, T. Sviridov, T. Țincoburov, M. Șramco.

Printre absolvenții clasei L. Vaverco se numără S. Vartanov, A. Șenderev, G. Cletinici, T. Listengurt. O contribuție notabilă la viața culturală a Republicii Moldova au avut-o elevii E. Revzo: A. Litvac, G. Teseoglu, L. Reaboșapca, N. Sviridenco, M. Stârcea, surorile T. și E. Tușmalov [1; 2; 3; 6; 8; 9].

6. A fost apreciat rolul pedagogilor și studenților pianiști în viața concertistică din Moldova între anii 1944–1981. Evoluările studenților pot fi sistematizate în: curriculare (examene, concerte academice) și extra-curriculare (concerte de clasă, de dare de seamă, de ghidare profesională, educaționale ș.a.). Un mare rol educativ l-a avut și procesul de pregătire și participare a studenților la concursurile interpretative și festivalurile de nivel instituțional, republican și inter-republican [1; 3; 6; 7; 8; 9].

Activitatea concertistică a pianiștilor-pedagogi a avut un caracter intens și polivalent, legat de participarea în concerte simfonice, camerale și solistice. Printre cei mai importanți soliști se numără A. Socovnin, V. Levinzon, E. Bogorodski, O. Jucov, L. Vaverco, E. Zak, P. Ciuculin, S. Covalenco, R. Șeinfeld. În cadrul unor duete pianistice remarcabile s-au produs A. Socovnin – V. Levinzon, L. Vaverco – V. Levinzon, T. Voițehovski – E. Zak, E. Revzo – A. Litvac. Interpretarea în cadrul ansamblurilor camerale a fost promovată de A. Socovnin, V. Levinzon, L. Vaverco, E. Revzo, A. Miroșnicov, S. Covalenco, R. Șeinfeld, L. Stratulat [1; 4; 5; 6; 7; 8; 9].

7. A fost relevată influența pianiștilor catedrei asupra dezvoltării creației componistice naționale. Rolul acestora în apariția unor opusuri pentru pian de către compozitorii moldoveni s-a manifestat în mod plurivalent: în formă de ajutor metodologic, elaborare a facturii materialului componistic, redactare a unor texte muzicale finalizate, recomandări pentru includerea creațiilor noi în repertoriul pedagogic, de concert sau de concurs, interpretare publică pe scenele de concert din Moldova sau de peste hotare [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7].

8. Au fost caracterizate elaborările metodice și cercetările științifice ale personalului profesoral-pedagogic al catedrei, în contextul realizărilor muzicologiei naționale: comentarii, analize interpretative, eseuri de cercetare, recenzii ș.a. A fost determinat rolul pedagogilor T. Voițehovski, L. Vaverco, A. Miroșnicov în sistematizarea și publicarea pieselor pentru pian ale compozitorilor moldoveni, în includerea acestora în repertoriul pedagogic al instituțiilor de învățământ din republică. A fost relevată importanța activității științifice a lui A. Miroșnicov – autor al primei teze de doctorat susținute de un pianist din Moldova. A fost evaluat lucrul metodic al profesorilor L. Vaverco, E. Zak, A. Socovnin, V. Levinzon, E. Revzo, S. Besedînschi [1; 2; 6; 9].

RECOMANDĂRI

1. Continuarea căutării unor noi surse de informații despre viața artistică a catedrei.
2. Expunerea publică a celor mai valoroase materiale ce vizează istoria catedrei *Pian special*.
3. Publicarea unor manuscrise științifice și metodice importante și valoroase ale pedagogilor catedrei.
4. Implementarea în procesul didactic a celor mai relevante idei și elaborări metodice propuse de pedagogii-pianiști în cercetările lor.
5. Publicarea ghidurilor metodice cu includerea exemplurilor muzicale din creațiile analizate de pedagogii catedrei, alături de comentariile interpretative asupra acestora.
6. Formarea unui fond de înregistrări audio cu evoluările pedagogilor-pianiști și organizarea accesului liber la aceste materiale.
7. Includerea tematicii legate de istoria catedrei *Pian special* a АМТАР la disciplinele *Istoria muzicii naționale*, *Istoria și teoria artei pianistice*, *Metodica predării disciplinei de specialitate*.

LISTA LUCRĂRILOR PUBLICATE DE AUTOR LA TEMA TEZEI

Monografii

1. ГУЗЕНКО, И. *Виктор Левинзон*. Кишинэу: Notograf Prim, 2019. 256 с., 8,6 с.а. ISBN 978-9975-84-103-0.

Articole în revistele științifice de profil din Registrul național

Categoria A:

2. ГУЗЕНКО, И. Activitatea științifico-metodică a pedagogilor catedrei Pian special a Conservatorului de Stat din Chișinău în perioada anilor 1950–1970. In: *ARTA, Seria Arte audiovizuale* (Vol. XXX, nr. 2, 2021). Chișinău, 2021, p. 45–52, 0,73 с. а. ISSN 2345-1181; E-ISSN 2537-6136. Categoria A.

Categoria C:

3. САВИНА, И. Произведения композиторов Республики Молдова в педагогическом репертуаре студентов класса фортепиано профессора В. Левинзона. In: *Anuar științific: muzică, teatru, arte plastice*, 2011, nr. 1/2 (12/13). Chișinău, 2011: VALINEX SRL, p. 231–236, 0,42 с. а. ISSN 1857-2251. Categoria C.
4. САВИНА, И. Камерно-ансамблевые произведения композиторов Республики Молдова в концертном репертуаре ведущих педагогов-пианистов кафедры фортепиано АМТИИ. In: *Anuar științific: muzică, teatru, arte plastice*, 2012, nr. 3 (16). Chișinău: VALINEX SRL, 2012, p. 120–127, 0,48 с. а. ISSN 1857-2251. Categoria C.

5. САВИНА, И. Фортепианные произведения композиторов Республики Молдова в концертном репертуаре ведущих педагогов-пианистов кафедры фортепиано АМТИИ. In: *Anuar științific: muzică, teatru, arte plastice*, 2012, nr. 4 (17). Chișinău: Grafema Libris, 2012, p. 153–158, 0,44 с.а. ISSN 1857-2251. Categoria C.

6. САВИНА, И. Татьяна Войцеховская – первый наставник Владимира Аксенова в искусстве фортепианной игры. In: *Studiul artelor și culturologie: istorie, teorie, practică*, 2015, nr.1 (24). Chișinău: Grafema Libris, 2015, p.70-78, 0,59 с.а. ISSN 2345-1408. Categoria C.

Articole în culegeri de materiale ale conferințelor științifice

7. САВИНА, И. Вклад В. Левинзона в развитие фортепианной педагогики и исполнительского искусства Республики Молдова. In: *Ion Gagim și universul muzicii*. Chișinău: Editura Artes, 2014, p. 171–178, 0,44 с.а. ISSN 978-606-547-192-4.

8. ГУЗЕНКО, И. Вклад педагогической и исполнительской деятельности Ю. Гуза в развитие фортепианного искусства Республики Молдова. In: *Patrimoniul cultural de ieri – implicații în dezvoltarea societății durabile de mâine*. Iași – Chișinău, 2020, с. 214–219, 0,55 с.а. ISSN 2558-894X.

9. ГУЗЕНКО, И. Деятельность Ю. Гуза – первого заведующего кафедрой специального фортепиано Кишиневской государственной консерватории. В: *Профессиональное образование в области искусства и архитектуры: проблемы и перспективы развития в Приднестровье*. Тирасполь: Издательство Приднестровского университета, 2021, с. 138–147, 0,54 с. а. ISBN 978-9975-150-74-3.

BIBLIOGRAFIE

În limba rusă

10. АКСЁНОВ, В. Т.А. Войцеховская: принципы фортепианного исполнительства и педагогики. В: *Вопросы теории, истории и методики фортепианного искусства*. Кишинёв: Штиинца, 1991, с. 38–51. ISBN 5-376-00922-X.

11. БЕСЯДЫНСКИЙ, С., ЛЕВИНЗОН, В. Воспитание личности музыканта-пианиста в процессе формирования его профессиональных навыков. В: *Вопросы теории, истории и методики фортепианного искусства*. Кишинёв: Штиинца, 1991, с. 75–81. ISBN 5-376-00922-X.

12. ВАВЕРКО, Л. *Исполнительский анализ «Новеллы» для фортепиано В. Загорского и «Багателей» П. Ривилиса*. В: НАРМ, ф. 3050, оп. 2, д. 334.

13. ВАВЕРКО, Л. *Работа над музыкальным произведением*. Методическая разработка. Кишинёв: Молдавская гос. консерватория им. Г. Музическу, 1987. 45 с.

14. ВАВЕРКО, Л. *Характеристика особенностей редакции А. Шнабеля фортепианных сонат Бетховена*. Рукопись. В: НАРМ, ф. 3050, оп. 1, д. 279.
15. ГРОСУЛ–ВОЙЦЕХОВСКАЯ, Н. *Жизнь и творчество. К столетию со дня рождения Татьяны Александровны Войцеховской-Андронаке*. Chisinau: Tipografia Centrală, 2015. 48 с. ISBN 978-9975-53-522-9.
16. ГУПАЛОВА, Е. *Отечественный пианистический репертуар в Республике Молдова*. Автореф. дис. канд. иск. Кишинев, 2008. 31 с.
17. *Е.М. Ревзо: Жизнь, отданная музыке*. Авт.-сост. Рябошапка Л., Стырча М. Кишинев: Bons Offices, 2016. 128 с. ISBN 978-9975-137-47-8.
18. ЗАК, Е. *Вторая соната Кабалеvского и исполнительские задачи*. Рукопись. В: НАРМ, ф. 3050, оп. 2, д. 256.
19. ЗАК, Е. *Исполнительский обзор стилевых особенностей фортепианных произведений Г. Свиридова*. Рукопись. В: НАРМ, ф. 3050, оп. 2, д. 372.
20. ЗАК, Е. *Некоторые вопросы интерпретации 24 прелюдов К. Дебюсси*. Рукопись. В: НАРМ, ф. 3050, оп. 2, д. 280. 31 с.
21. ЗАК, Е. *Самостоятельная работа пианиста над музыкальным произведением. (на примере баллад Шопена)*. Часть 1, 2. Кишинев: Молд. гос. консерватория им. Г. Музическу, 1988, 1989. 26 с., 29 с.
22. *Ирина Столяр. Память Сердца: Воспоминания, материалы*. Ред.-сост. Е. Мироненко. Кишинев: Tipogr. Foxtrot. 135 с.
23. КОВАЛЕНКО, С. СТРАТУЛАТ, Л. *Фортепианно-педагогические и исполнительские принципы А.Л. Соковнина*. В: *Вопросы теории, истории и методики фортепианного искусства*: Кишинёв: Штиинца, 1991, с. 51–58. ISBN 5-376-00922-X.
24. *Людмила Ваверко и ее ученики: Статьи, документы, воспоминания*. Ред.-сост. Березовикова Т. Chisinau: Pontos, 2017, 392 с. ISBN 978-9975-51-898-7.
25. МЕЛЬНИК, Т. *Вклад преподавателей кафедры общего фортепиано Академии Музыки, Театра и Изобразительных Искусств в развитие музыкальной культуры Республики Молдова*. Автореф. дис. канд. иск. Кишинев, 2013. 30 с.
26. МИРОШНИКОВ, А. *Фортепианные произведения молдавских композиторов*. Автореф. дис. канд. иск. Москва, 1973. 18 с.
27. ПОЖАР, С. *К таинствам пианизма: Уроки жизни и творчества Людмилы Вениаминовны Ваверко*. Кишинев: Центральная типография, 1999. 216 с.
28. РЕЙНГБАЛЬД, Б. *Как я обучала Эмиля Гилельса*. В: *Выдающиеся пианисты-педагоги о фортепианном искусстве*. Москва: Музыка, 1965, с. 147–160.

29. РЯБОШАПКА, Л. Пианист Сергей Коваленко: штрихи к творческому портрету. В: *Anuar științific: muzică, teatru, arte plastice*, 2013, nr. 3 (20). Chișinău: Valinex SRL, 2013, с. 129–134. ISBN 978-9975-9925-4-1.
30. СВИРИДЕНКО, Н. Школа Евгении Ревзо в свете европейской фортепианной культуры. В: *Studiul artelor și culturologie: istorie, teorie, practică*, 2018, nr. 1 (32). Chișinău: Grafema Libris, 2018, p.15–21. ISSN 2345–1408.
31. СОКОВНИН, А. *Исполнительский анализ концерта для фортепиано Д. Федова*. Рукопись. В: НАРМ, ф. 3050, оп. 2, д. 136.
32. СОКОВНИН, А. 40 лет Консерватории – Институту искусств. Воспоминания и размышления. В: *Проблемы воспитания молодого специалиста в вузе культуры*. Кишинев: Гос. ин-т им. Г. Музическу, 1980, с. 8.
33. СТОЛЯР, И. А. Л. *Соковнин*. Кишинев: Pontos, 2008. 286 с.
34. СТОЯНОВА, В. Школа им. Столярского определила мою жизнь. Интервью с Людмилой Ваверко. В: *Musicus*, 2014, № 3 (39), с. 37–44. ISSN 2072-0262.

În limba română

35. AXIONOV, V. File dintr-un calendar redeschis peste un deceniu. In: *Literatura și arta*, 24.07.1986, nr. 30.
36. BUZILĂ, S. *Interpreți din Moldova. Lexicon enciclopedic (1460–1960)*. Chișinău: Editura ARC, 1996. 477 p.
37. CIAICOVSCHI-MEREȘANU, G. *Învățământul muzical din Moldova. De la origini la contemporaneitate*. Chișinău: Grafema Libris, 2005. 276 p.
38. MAHOVICI, IU., SAVELIEVA, T. Serghei Beseadînski — personalitate marcantă în istoria formării școlii pianistice autohtone. In: *Studiul artelor și culturologie: istorie, teorie, practică*, 2017, nr.2 (31). Chișinău: Notograf PRIM, 2017, pp.28–33. ISSN 2345–1408.

АННОТАЦИЯ

Гузенко Ирина. Роль профессиональной деятельности преподавателей кафедры специального фортепиано Кишиневской государственной консерватории 1944–1981 гг. в развитии музыкальной культуры Республики Молдова. Диссертация на соискание ученой степени доктора искусствоведения и культурологии по специальности 653.01 – Музыкаведение, Кишинев, 2022.

Структура диссертации: введение, 3 главы, основные выводы и рекомендации, библиография из 281 наименования, 8 приложений; 142 страницы основного текста, 94 страницы приложений.

Ключевые слова: Кишиневская государственная консерватория, кафедра специального фортепиано, фортепианное исполнительство, фортепианная педагогика, научно-методическая деятельность.

Область исследования: история музыкальной культуры Республики Молдова.

Цель исследования: выявить вклад профессорско-преподавательского состава кафедры специального фортепиано КГК в формирование отечественного профессионального образования пианистов, в развитие концертного исполнительства и в становление национального музыкаведения 1944–1981 гг. **Задачи исследования:** систематизировать и ввести в научный обиход архивные материалы о деятельности педагогов и студентов пианистов; представить профессорско-преподавательский и студенческий состав кафедры специального фортепиано 1944–1981 гг.; изучить разнорегиональные профессиональные истоки педагогов-пианистов; охарактеризовать учебный процесс как реализацию методических и исполнительских принципов ведущих преподавателей; оценить их роль в развитии концертного исполнительства и научно-методических разработок республики.

Научная новизна и оригинальность. Диссертация является первым музыковедческим трудом, в котором история кафедры специального фортепиано КГК является главным предметом исследования. В научный обиход вводится обширный ранее неизвестный материал о педагогической, исполнительской и научно-методической деятельности преподавателей кафедры периода 1944–1981 гг. **Оригинальность** определяется синтезом музыковедческого и культурологического ракурсов.

Полученные результаты способствуют разрешению важной научной проблемы, состоящей в создании целостного представления о многогранной деятельности педагогов и студентов кафедры специального фортепиано Кишиневской государственной консерватории в период 1944–1981 гг., что вносит вклад в теоретическое осмысление процесса развития фортепианного искусства Республики Молдова и восполняет пробел в изучении истории национальной музыкальной культуры.

Теоретическое значение. Данная работа содействует более полному осмыслению процесса развития фортепианного искусства в Республике Молдова. Введенные в обиход научные сведения дают возможность оценить деятельность кафедры специального фортепиано с современной позиции.

Практическая значимость работы. Материалы диссертации могут быть использованы в курсах *История национальной музыки, История исполнительского искусства, Методика преподавания фортепиано, Инструмент и чтение с листа*. Итоги исследования представляют интерес для музыковедов, музыкальных критиков, пианистов-педагогов, студентов и концертных исполнителей.

Внедрение научных результатов. Результаты исследования были апробированы в ходе 11 национальных и международных научных и научно-практических конференций, отражены в 7 статьях в специализированных научных изданиях Республики Молдова и 1 монографии.

ADNOTARE

Guzenco Irina. Rolul activității profesioniste a cadrelor didactice de la catedra Pian special a Conservatorului de Stat din Chișinău din anii 1944–1981 în dezvoltarea culturii muzicale din Republica Moldova. Teză pentru obținerea titlului științific de doctor în studiul artelor și culturologie la specialitatea 653.01 – Muzicologie, Chișinău, 2022.

Structura tezei: introducere, 3 capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 281 de titluri, 8 anexe; 142 de pagini ale textului de bază, 91 de pagini de anexe.

Cuvinte-cheie: Conservatorul de Stat din Chișinău, catedra *Pian special*, interpretare pianistică, pedagogie pianistică, activitate științifico-metodică.

Domeniul de cercetare: istoria culturii muzicale din Republica Moldova.

Scopul și obiectivele tezei: a scoate în evidență contribuția cadrelor didactice ale catedrei Pian special a CSCh. la formarea învățământului pianistic profesional autohton, la dezvoltarea interpretării concertistice și la devenirea muzicologiei autohtone în anii 1944-1981. **Obiectivele cercetării:** a sistematiza și a introduce în circuitul științific materiale de arhivă despre activitatea profesorilor și studenților-pianiști; a prezenta corpul didactic și studentesc al catedrei *Pian special* între anii 1944-1981; a studia pe plan regional-geografic sursele profesionale ale pedagogilor-pianiști; a caracteriza procesul educațional ca implementare a principiilor pedagogice și interpretative ale reprezentanților de vază ai catedrei; a evalua rolul lor în viața concertistică a RSSM și în domeniul științifico-metodic.

Noutatea științifică și originalitatea. Teza este o primă lucrare muzicologică în care istoria catedrei *Pian special* a Conservatorului de Stat din Chișinău constituie obiectul principal al cercetării. A fost introdus în circuitul științific un material vast, necunoscut anterior, despre activitatea pedagogică, interpretativă și metodică a profesorilor catedrei din perioada anilor 1944–1981. **Originalitatea** este determinată de sinteza perspectivelor muzicologice și culturologice de cercetare.

Rezultatele obținute contribuie la soluționarea problemei științifice importante ce se referă la crearea unei viziuni complexe asupra activității multilaterale a pedagogilor și studenților catedrei *Pian special* a Conservatorului de Stat din Chișinău în perioada anilor 1944–1981, contribuind la conștientizarea teoretică a procesului de dezvoltare a artei pianistice din Republica Moldova și la lichidarea lacunelor în studierea istoriei muzicii autohtone.

Importanța teoretică. Teza contribuie la tratarea exhaustivă a procesului de dezvoltare a artei pianistice din Republica Moldova. Materialele introduse în circuitul științific oferă posibilitatea de a aprecia activitatea catedrei *Pian special* a Conservatorului de Stat din Chișinău din perspectivă contemporană.

Valoarea practică a lucrării. Materialele tezei pot fi utilizate în cadrul disciplinelor *Istoria muzicii naționale*, *Istoria artei interpretative*, *Metodica predării pianului*, *Instrument și lectura la prima vedere*. Investigarea realizată prezintă interes pentru cercetătorii muzicologi, criticii muzicali, pianiștii-pedagogi, studenți și interpreți concertanți.

Implementarea rezultatelor științifice. Rezultatele tezei au fost aprobate în cadrul a 11 conferințe științifico-practice naționale și internaționale, au fost reflectate în 6 articole publicate în reviste științifice de specialitate din Republica Moldova și 1 monografie.

ANNOTATION

Guzenco Irina. The role of the professional activity of the teachers from the Department of the Special Piano of the Chisinau State Conservatory in 1944-1981 in the development of the musical culture of the Republic of Moldova. Thesis for Doctor's Degree in Arts Studies and Culturology on 653.01 speciality – Musicology, Chisinau, 2022.

Thesis structure: Introduction, 3 chapters, main conclusions and recommendations, bibliography of 281 titles, 8 appendixes, 142 pages of basic text, 94 pages of appendices.

Key words: Kishinev State Conservatory, piano chair, piano performing, piano pedagogics, scientific and methodical activity.

Research area: history of musical culture of the Republic of Moldova.

The purpose of the research is to identify the contribution of the teachers from the Special Piano Department of AMTAP to the formation of the national professional education of pianists, to the development of concert performance and to the enhancement of the national musicology in the years 1944–1981. **Objectives of the research:** to systemize and introduce in a scientific circuit archive recordings regarding piano teachers' and students' activity; to demonstrate the list of the piano chair professors and students; to study its multinational professional origin; to characterize the study process as a realization of pedagogical and performing principles of the leading professors; to evaluate their role in concert life of MSSR and in the field of scientific-methodical materials elaboration.

Scientific novelty and originality. The dissertation is the first musicological work, which has as main objective history of piano chair of the KSC. The wide range of materials about pedagogical, performing, scientific and methodical activity of the chair members between 1944–1981 is put in scientific usage. **Originality** is determined by syntheses of musicology and culture studies.

The received results facilitate solving of the important scientific problem, consisting of a holistic presentation of multi-faceted activity of teachers and students of the piano chair of the KSC during 1944–1981, that contributes to the theoretical understanding of the process of piano art development of the Republic of Moldova and covers some lacunas in the national musical history study.

Theoretical value. This work contributes to a more complete understanding of the piano art development in the Republic of Moldova. The scientific data put in usage makes it possible to evaluate the activity of the piano chair from a modern point of view.

Practical value of the work. The dissertation materials can be used in such courses as *National music history, History of performing art, Piano teaching methods, Instrument (piano)*. The research results are of interest for musicologists, musical critics, pianists-teachers, students and concert performers.

Scientific results implementation. The results of the research were approved at 11 national and international scientific-practical conferences, were published in 7 scientific articles at the specialized scientific editions of the Republic of Moldova and in one monograph.

ГУЗЕНКО ИРИНА

**РОЛЬ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ
ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ КАФЕДРЫ СПЕЦИАЛЬНОГО ФОРТЕПИАНО
КИШИНЕВСКОЙ ГОСУДАРСТВЕННОЙ КОНСЕРВАТОРИИ
1944–1981 ГГ.
В РАЗВИТИИ МУЗЫКАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ РЕСПУБЛИКИ
МОЛДОВА**

653.01. – МУЗЫКОВЕДЕНИЕ

Автореферат диссертации на соискание ученой степени

доктора искусствоведения и культурологии

Aprobat spre tipar: 9.02.2022
Hârtie ofset. Tipar ofset.
Coli de tipar: 2 c.a.

Formatul hârtiei 60 × 84 1/16
Tiraj 40 ex.

XEROX SERVICE
str. M. Kogălniceanu, 58, Chișinău, MD-2009

Cu titlu de manuscris

C.Z.U. 780.8:780.616.433.071.4:378 (478)(043.2)

780.8:780.616.433.071.2(478)

GUZENCO IRINA

**ROLUL ACTIVITĂȚII PROFESIONISTE
A CADRELOR DIDACTICE
DE LA CATEDRA PIAN SPECIAL
A CONSERVATORULUI DE STAT DIN CHIȘINĂU DIN ANII 1944–1981
ÎN DEZVOLTAREA CULTURII MUZICALE A REPUBLICII MOLDOVA**

653.01. – MUZICOLOGIE

Teză de doctor în studiul artelor și culturologie

Chișinău, 2022